

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří, Pobečví a Oderských hor.

Ročník XXVII.

Březen 1950.

Číslo 7.

Dr. A. Turek:

České pomístní názvy v poněmčených obcích na Hranicku.

Území nynějšího okresu hranického bylo až do 13. stol. osazeno jen českým obyvatelstvem. Za německé kolonizace ve 13. a 14. stol. vzniklo tu sice několik německých obcí, zejména okolo Potštátu, a řada českých obcí dostala podíl německého obyvatelstva (Polom, Bělotín); svědčí o tom nejstarší zachovaná jména osad a typy půdorysů a pluzin. V některých dědinách se německý podíl během doby přizpůsobil českému okolí (Jindřichov), jinde však Němci nabyli vrchu; a tam za nového německého přílivu v 16. a 17. stol. podlehl germanisaci nejen zbytek českého obyvatelstva v Polomi a Bělotíně, nýbrž německý živel vytvořil do počátku 18. stol. větší souvislé území na východ od města Hranic. Německý jazyk převládl v Lučicích, Heřmanicích, Blahutovicích, Dubu a Polouvsí,¹⁾ a tlačil se i do osad jiných; Kunčice byly od svého založení německou vsí.²⁾ Západně od města se německé území zvětšilo v té době o Boškov a o Středolesí³⁾ a v minulém století též o Kozí Loučky a o Nýdek.

Památkou na původní české obyvatelstvo z těchto vsí zůstala až do nové doby jednak některá zkomolená příjmení odsunutých Němců, jednak hlavně četné české původní po-

¹⁾ B. Indra, Obyvatelé Hranicka v 16. a 17. stol., Záhorská kronika XXIV, str. 100—106, XXV, str. 16—23, 75; A. Turek, Poněmčení Polouvsí a Blahutovic, Kravaňsko IX, str. 101—104, X, str.

²⁾ Doklady o německém obyvatelstvu v Kunčicích již v 16. století jsou v arcibiskupském archivu v Kroměříži, v biskupské korespondenci z té doby na různých místech. R. 1537 se připomíná ve vsi fojt Adam a usedlíci Hochman a Tomáš Ručený (ZAM, P. O. XVII, f. 171v až 172).

³⁾ Viz Záhorská kronika roč. XXVII, str. 1 a násl.

místné názvy. Není jich v každé dědině stejně. Nejméně je jich tam, kde německý živel převládal už dávno. Tak v Polomí, která měla dvě třetiny Němců již počátkem 16. věku, nasbírali němečtí sběratelé 69 pomístních jmen vesměs německých; vedle toho je však známá r. 1825 trať *Plan*,⁴⁾ r. 1569 se nazýval zdejší rybník *Svůdnice*⁵⁾ a dodnes se zachovalo topikon *Letkov*, společně s Heřmanicemi a přirozeně název *Luha* pro známou říčku.⁶⁾ Kunčice ovšem měly všechna pomístní jména německá.

V dědině *Lučicích* nabývalo německé obyvatelstvo převahy už v poslední třetině 16. stol. Jeví se to i v počtu pomístních názvů; z 71 názvů užívaných do r. 1945 byly českého původu jen 4, a to: *die Salan*, zvaná v nejstarším urbáři hranického panství z doby okolo r. 1530 *Zalání*, velká trať jižně a jihovýchodně od vsi až k hranicím katastru mezi *Lučicemi*, *Polouvsí* a *Blahutovicemi*, do jejichž území také přesahuje (r. 1820 zaujímal jako třetí trať katastru topografická čísla 223—276);⁷⁾ *der Schirok*, louky severně od vsi, zvané v 16. stol. *Široké* a pole za nimi *Za Širokým*; r. 1794 měla v trati *auf dem Schiroky* pozemky usedlost č. 7; *Luha* nazývá se komplex pozemků, hlavně luk, jižně od vsi, odkud odtékají do *Luhy* malé potůčky, a doklad o něm máme u téže usedlosti již r. 1849;⁸⁾ a konečně *der Trzitesch (Střítež)*, malé pole u usedlosti č. 6 severovýchodně od vsi na ohybu silnice k *Blahutovicům*. — Ovšem historicky doložených českých pomístních názvů je více, neboť v 16. stol. se uvádějí v této vsi ještě trati *Přede vsí* a u *Bělořska*,⁹⁾ a r. 1796 u gruntu č. 8 menší lokality *Brischke (asi Břizky)* a *Mesnik (Mezník)*,¹⁰⁾ takže ze 75 donedávna užívaných nebo historicky doložených názvů je celkem 8 českých, tedy

⁴⁾ Zemský archiv v Opavě (ZAO), Wintrova sbírka, heslo Polom; Zem. archiv v Brně (ZAM), gruntovní kniha č. 4524, f. 66 u č. domu 39.

⁵⁾ Depositum archivu ministerstva zemědělství v Nových Zámcích u Litovle, urbár panství lipenského z r. 1569, f. 167v.

⁶⁾ J. Konečný, *Hranicko, Stráž Moravy* roč. XXVIII, str. 113.

⁷⁾ ZAM, gr. kniha č. 4465, f. 15v., 20 k r. 1794—1820, a č. 4464, f. 20, 24, 56, 103 u čísel domů 4, 5, 7, 17 k r. 1808 až 1849; tamtéž, matřička výnosu pozemků, Přerovský kraj č. 404.

⁸⁾ ZAM, gr. kniha č. 4464, f. 11, 103.

⁹⁾ Schwarzenberský archiv v Třeboní (SAT), urbár panství helštýnského, sign. II 163/4, f. 79, 83, 101.

¹⁰⁾ ZAM, gr. kniha č. 4465, f. 14v; ZAO, Wintrova sb., heslo Lučice.

plná desetina. — Tratě *Luha* a *Zalán* se vyskytují i v katastru sousedních *Hrabětic* při hranicích *Polouvsí*, společně s *Rubangraben*, jménem to pro potůček tekoucí pod *Hraběticemi* k *Luze*, takže z 13 doložených pomístních názvů v této visce je téměř čtvrtina českých.

Sousední *Blahutovice*, kde české obyvatelstvo zaniklo teprve koncem 17. stol., mají ovšem českých pomístních jmen daleko více. Uvedl jsem ve svém výše citovaném článku¹¹⁾ celkem 22 německých a 7 českých topik užívaných do r. 1945, a dalších 13 historicky doložených českých názvů. Doplňuji na tomto místě, že trať *Potůčky* jsou pole, louky a cesty těsně na sever od vsi mezi *Starými* a *Novými Drážkami*, lesní údolí *Kuč* při severní hranici katastru severně od *Potůček*, *Kúty* se nazývají pole a les při hranicích *Hrabětic* a *Polouvsí* napravo od silnice do *Jeseníku*, *Sýkornice* je lesní parcela jižně odtud a východně od silnice do *Jeseníku* a od křížku až k hranicím *Polouvsí*, *Zámink* jsou pole okolo bývalého větráku východně od vsi až k hranici polouveské. Názvy *Zapadlí* nebo *Zapadlí* jsou však totožné s německým pojmenováním *Zazail* nebo *Zapadil*, zato však počet českých lze zvýšit ještě o topika *Březina*, *V rozích*, *Záhumeník*, jež dnes již nelze určit, a konečně o *Rúbaniny*, společně i pro *Polouvsí*.¹²⁾ Tedy celkem je známo 22 německých, 23 českých pomístních jmen.

Tím stoupá také počet českých traťových názvů v *Polouvsí* na 12: *Haškůvka*, *Kubika* neboli *Gebicke* jižně od vsi, *Zavich*, *Sýkořinka* či *Sýkornice* (německy zkomoleně *Sigrins*), *Těmnice*, *Luha*, *Rebuška* čili po německy *Rebutschkeabank*, bývalý rybník *Drážky*, *Březina*, *Roubaniny*, *Rybník* a *Zalání*) oproti 24 německým, tedy na plnou třetinu.¹³⁾

V jižnějším *Dubu* užívalo do r. 1945 dřívější německé obyvatelstvo 54 pomístních jmen. Z toho byly českého původu: *Lípa* (*die Lippe*, *bei der Lippe*), lesík severovýchodně od vsi a východně od cesty do *Polouvsí*. Celou severovýchodní část katastru severně od státní silnice až k hranici polouveské a *lhotské* zaujímá *Haškůvka* nebo *Hraškůvka*, kde měly v letech 1792—1848 polnosti statky č. 2, 20 a j.¹⁴⁾

¹¹⁾ Kravařsko roč. IX, str. 104.

¹²⁾ SAT, urbár helšt., sign. II 163/4, f. 99—100, 78—79, 99—100.

¹³⁾ Kravařsko, roč. IX, str. 103—104.

¹⁴⁾ ZAM, gr. kniha č. 4526, f. 15v., 4654, f. 65, 4655, f. 19, 25, 46 v.

a která měla počátkem 19. stol. topogr. čísla 310 a následující, zatím co trať *Rowna, auf der Rovina* měla top. čís. 43 a další.¹⁵⁾ Rovina leží jihozápadně od vsi: r. 1785 tam mělo pozemek domovní číslo 5.¹⁶⁾ Jihozápadní cíp katastru za Rovinou až k Hranicím Heřmanic a Vysoké se nazývá *Hranečník* (zkomoleně *Rauschnik, Randschnik, Renetschnik, Rancznik, Runsnik, Randschenk*; tam měly v letech 1973 až 1843 pozemky usedlosti č. 1, 6 a 16.¹⁷⁾ Blíže jsem zatím nemohl určití ještě do odsunu Němců užívaných názvů *auf der Teplitz* (v letech 1784—1848 u domovních čísel 2, 4, 5, 16—19),¹⁸⁾ *Dubina* (unter der Dupna, Duczna, kde měly v l. 1785—1838 pozemky grunty č. 2—4, 17, 19),¹⁹⁾ *Paleska* nebo *Palesky* doložené v l. 1784—1848 u č. 4, 16 a 18 někde směrem k Polouvsí²⁰⁾ a polní trať *Robatschke* (též *Sobatschke, Sapatschke*), uvedenou v pramenech v l. 1806—1814 při číslech 20—21.²¹⁾ Les *Zapadka*, (též *Sapadla, Sappelka*, doloženy v l. 1790—1839 u č. 2—4 a 18) je v cípu dubského katastru u hranic Vysoké a souvisí zřejmě s názvem předešlým;²²⁾ jižně odtud se rozkládá polní trať *Kubela*, kterou Němci zvali též *Gobella* či *Kobelka*. Nezdařilo se zjistiti polohu trati *Padol*, jinak dobře doložené v pramenech i v literatuře.²³⁾ Jihozápadně od vsi za přítokem Luhy se rozkládají *Skalky*, kde r. 1805—1837 měly louky usedlosti č. 3 a 21.²⁴⁾ Historicky doložené názvy *Bei der Ořešne* k r. 1814 u č. 21, *die kleine Passek* r. 1825 u č. 2 a *Beim Klokotschstrauch* při čísle 19 k r. 1838 nelze zatím rovněž dnes blíže lokalisovati.²⁵⁾ (Pokračování.)

¹⁵⁾ ZAM, matrika výn. poz., Pfer. kraj č. 410.

¹⁶⁾ ZAM, gr. kniha č. 4654, f. 49 a násl.

¹⁷⁾ Gruntovní kniha č. 4655, f. 57, č. 4656, f. 4, 12v, 24, 30, 37v.

¹⁸⁾ ZAM, gr. kniha 4654, f. 46, 4655, f. 27v., 44v—47, 57, 64 v., č. 4656, f. 4, 14, 37v, 46v.

¹⁹⁾ ZAM, gr. kniha č. 4526, f. 15v., č. 4654, f. 49 a násl., č. 4655, f. 10v, 12, 27v, 39, 44v—45, č. 4656, f. 46v.

²⁰⁾ ZAM, gr. kniha č. 4654, f. 49 a násl., č. 4655 f. 7, 64v, č. 4656, f. 4, 37v.

²¹⁾ ZAM, gr. k. č. 4656, f. 19, 34v.

²²⁾ ZAM, gr. k., č. 4655, f. 12, 40v, 47, č. 4656, f. 25, 35v, 46v.

²³⁾ ZAM, gr. k., č. 4656, f. 35v; J. Konečný, Hranicko, Stráž Moravy XXIX, str. 11.

²⁴⁾ ZAM, gr. k. č. 4655, f. 39, č. 4656, f. 14v.

²⁵⁾ ZAM, gr. k. č. 4656, f. 34v, 46v. Srov. k tomu ZAO, Wintrova sbírka, heslo Dub.

A. Souček:

K nomenklatuře potoků na Hranicku.

Hranicko i Lipnicko oplývají zejména ve svých vrchovinných částech tekutými vodami. Hojnost potoků a bystrin přispívá nemálo k jejich pohledové líbeznosti, svěžesti a rozmanitosti.

Názvy některých toků kolísají, stará pojmenování, zvláště v okrajových částech, se zapomínají, ač právě ona dokazují starobylé, původní slovanské osídlení. Úbytíkem lesů, zejména zkázou někdejšího mohutného obranného hvozdu, ubylo i na bývalém rázu těchto vod, ubylo místy i na romantice.

Největší tok kraje, *Bečva*, sbírající většinu tekoucích vodstev, je jeho nejvýraznějším tektonickým prvkem. Pokusím se osvěžit v tomto přehledu názvy jejích přítoků, jak jsem je zjistil ve starších pramenech, místy i v lidovém podání.

Jsou to na pravém břehu:

Jasenka při Porubě, zvaná též Palačovský potok, Starý potok nebo i Mřenka. Pěkný název *Jasenka* zdá se býti nepřiléhavější. Ve vsi přibírá *Černý* potok. V Hustopečích přitéká *Hustopečka*, v horním toku slující *Loučka* (Loučský potok); je to starý název ze XIII. věku. Při Miloticích ústí *Milotický potok*, východně Špiček potok *Špičský*, taktéž pod tímto pojmenováním již ve XIII. století vzpomínaný. Černočinem protéká Hluzovský, lépe *Hlinský* potok. Od Stráží při Hranicích razí si cestu k Bečvě dravá někdy *Struhovka* (Struhovna, podle Gallaše Strauchovna, též Račí potok), původně (Urbář 1569) *Ludyně*, která vtékala přímo do Bečvy.

Ludina, z názvu *Ludyně*, kdysi (Urbář 1569 a j.) *Strítezský* potok, pramení v lese Hory sev. Stríteže, slula po dlouhou dobu na svém dolním toku Račí potok; zde směli hraničtí měšťané lovití. Není známo, jak došlo k záměně názvů se *Struhovkou*. Stalo se tak někdy na přelomu XVIII. věku.

V Hranicích přijímá *Bečva Veličku*, příp. ve XIII. století, zrozenou v prostoru Heřmanek a Bělidel nad Potštátem. Lze mítí za to, že její prameny sluly *Veličice* (falso z r. 1201). *Veličku* zesiluje u Potštátu hravý *Boškovský* potok, oživující rozkošné údolí, u Boňkova *Bradlný potok* (Bral-

ný), napojený *Hostikem* (Studeným potokem) od Středolesí; zleva *Kovářovský* potok, *Český* potok spojený s *Kyžlířovkou*, osvěžující Kyžlířov a jižně Olšovce ústí do *Veličky Partutovka* (Olšovský potok) spojená v Kněždole s *Mraznicou*. U Středolesí prýští *Uhrínovský* potok, lépe *Lukavec* (Urbár 1569), teče přes Hrubůvku utěšeným údolím — někdejším medařským rájem — do Drahotuš a u Rybář splývá s Bečvou. Na vrchovině u Podhoří sbírá vody *Zabník*, příp. taktéž r. 1569. Pod Milenovem přijímá *Kamenec* (Milenovku). Líbezným údolím Peklo bublá *Jezerký* potok, v XVIII. věku *Jezerňička* (příp. Gallaš 1811), kterýžto název nám zní lépe. Blíže Zeleného kříže vyvěrá *Hlemýžďí* potok, přijímá potoky *Čertův* a *Černý*, v dalším toku je zván *Jezerským*; zprava pije *Srnůvku* pod Kopánkami. Pod vrchy Obírkou (625 m) a Kopánkami (580 m) prýští *Hlásenec*, dobře známý v Lipníku. Nad Loučkou vyvěrá *Loučka*, u Slavkova *Trnava*, posilovaná *Rožíkem* (Slavkovským potokem). *Lubeň* (někdy *Lubina*) vzniká v lesích dolnoújezdských, u Skoků se napojuje *Zabitým*, u Tupce *Tupečkou* a pod Veselíčkem *Lukavcem*, vyvěrajícím pod Zámeckým kopcem.

Olešnice, která sbírá prameny v Oderských vrších, sluje až po Daskabát *Hadovec*. Zprava přibírá *Lesnici*, ústí do ní *Pazdernice* a zleva *Říka*. Táž vyvěrá za Ranošovem, u Slavkova přibírá *Hošníci*, protéká Výkleky, Svrčov a Lazníky; mimo *Kyjanice* a *Újezdský* potok podchycuje vody několika horských bystřin neznámých názvů.

Levé poříčí Bečvy je mnohem skromnější na přítoky vlivem strmého útržku Hranické vysociny, probíhajícího od Hranic k Lipníku. Nejmocnější je šumná *Juhyně* s několika bystřinami v poříčí, z nichž nejrazovitější je *Točenka* (podle meandrů koryta) u Babic. Údolím mezi Dol. Těšicemi a Zámrský kлокotá ke Skaličce *Hlubočský* potok, lépe *Hlubočka*, dále západněji *Nihlovský* potok. Ústím protéká potok *Opatovický* (název z r. 1569), zesílený zprava *Malhotickým*. Mariánské údolí oživuje a zkrašluje *Křkavec* (r. 1830 *Lučiska*, 1569 *Zbrašovský* zvaný). V týnském polesí vzniká *Svinec*, tekoucí pod hrdým Helštýnem, v lesích při *Hlinsku Libuše*, v horním toku také *Libuška* jmenovaná. *Lhotský* potok proběhne *Lhotou* a *Kladníky*, aby skončil v *Šišemce*.

Značný prostor Záhoří spadá k poříčí *Moštěnky*, sestávající ze tří soutoků a to *Bystřice*, *Libosvárky* a *Nětčického* potoka. *Nětčický* potok sbírá vody na úpatí vrchu *Malinika* (476 m) záp. *Valšovic* a spěje odtud k *Dřevohosticím*. Po cestě přibírá *Soběchlebský* potok s *Červeníci*, přibíhající od *Radotína*.

Severní a severovýchodní okrajové končiny hranického okresu dělí *Evropská* střecha a usměrňuje jejich vodstva do poříčí *Baltu* řekou *Odrou*. Její kolébka je na libivém prostoru vrchoviny, kde povstává z několika pramenů. V nich prýští vody do potůčků na rozlehlém bažinatém plánisku náhorného údolí severně *Kozlova*. Mladistvou *Odru* posilují bystřiny *Střelná*, od býv. boškovské sklárny *Blizná (Černá)*, *Něčín*, pijící *Lipnou* (*Lindavu*), dále potůčky *Havraní*, *Bralnou*, *Červenku* u *Spálova* a historickou *Suchou*, příp. ve falsu z r. 1201, se *Spálovskou Suchou*, *Luboměřkou* a *Heltínskou Suchou*.

V mokřinách *Jindřichovského* lesa hromadí první vody k rozběhu do světa *Luha*, zvaná v horním toku též *Demnický* nebo *Jindřichovský* potok, protéká *Jindřichovem*, sesíljuje se třemi místními potoky v obci, u *Nejdeku* přibírá *Hradečnou*, též r. 1201 příp., pramenící taktéž v *Jindřichovském* lese a zvanou též někdy *Dora*. *Luha* protéká *Bělotínem*, kde přijímá *Bělotínku* a *Doubravu* (*Dobrovu*, z lesa *Doubravy* od *Hranic*), *Kunčický* potok a *Křovici* od *Kozích Louček*. Bývala též zvaná *Velká* a může jíti o tok, zvaný kdysi *Jesenice*; název *Luha* není dávného původu.

V přehledu nejsou názvy všech potoků. Jiné názvy jsou proměnlivé, jak i z přehledu vysvitá, některá pojmenování nebyla zjištěna. Bylo by ovšem žádoucí, podchytiti ještě ona, která nejsou registrována a žijí mezi lidem nebo jsou zaznamenána v rozličných místních pramenech. Nelze opomíjeti ani nejmenších toků, vždyť jejich kvantita se měnila s rázem kraje.

Ve falsu z r. 1201, které je třeba zaměřiti na konec XIII. věku, je vzpomínáno ještě více toků, jichž se dosud nepodařilo vůbec lokalizovati. Jsou to na př. *Bukovec*, *Svinový*, *Hluboký* (kdesi na *Jindřichovsku*). *Rokytovec*, *Jesenice*, *Čarský (Žarský)*, *Zásieka*, *Hraničník* (vše asi v prostoru *Po-*

lom-Dub-Spičky), Dědov, Hubný, Slupný, Velký Bohumilec, Pohorský potok.

Názvy jsou jistě zajímavé i poučné, ztěží však podaří se alespoň některé z nich v terénu objevit.

P r a m e n y : Starší katastr. mapy, fašum z r. 1201, Urbár panství hranického a drahotušského z r. 1569, Bažura: Okres lipenský, Bartovský: Hranický okres, J. H. A. Gallaš: Památky 1311, spec. mapy staršího vydání.

Dr. Josef Skutil:

Numismatické nálezy z Hostýna.

Východomoravský Hostýn, významná lokalita předhistorická a časně historická,¹⁾ je dobře znám i svými nálezy keltských mincí.²⁾ Vedle těchto byly na Hostýně získány i mladší novověké nálezy mincí, které byly neprávem přezírány.

Již Bl. (t. j. Vinc. Brandl) v Riegrově Slovníku nauč. III. (1863) 902 se zmínil, že se na Hostýně r. 1859 vykopaly »staré peníze, t. zv. brakteáty i s odřízkami«. Podle I. L. Červínky udal se na Hostýně vskutku blíže neznámý nález brakteátu³⁾ a někde poblíž Hostýna v jeho oblasti bylo nalezeno bez bližšího určení místa 9 stříbrných a 1 měděná mince Ferdinanda III. (1637—1657), Leopolda I. (1657—1705), Josefa II. (1705—1711) a Maxmiliána Josefa Bavorského (1745—1777).⁴⁾ Již z těchto několika nálezů je vidět, jak je také dosvědčeno i historicky, že na Hostýn se docházelo pravděpodobně jako na poutní místo již v 17. i 18. stol. Škoda, že při čištění známého hostýnského pramene a při zřizování jeho klenby nebyla věnována větší pozornost event. archeologickým a numismatickým nálezům a takřka překvapuje, že by právě zde, na starém kultovním místě, nebyly učiněny žádné nálezy, jak jsou toho známy četné příklady z jiných podobných míst (prameny, studánky, vřídla a j.) jako devocionálie — obětiny.⁵⁾

¹⁾ Srov. o něm v mé práci Z pravěku Hostýna (Val. Meziříčí 1940).

²⁾ Srov. o nich v Numismat. čas. čsl. 1934, 8—9.

³⁾ I. L. Červinka, Mince a mincovnictví markrabství moravského (1897), 54.

⁴⁾ ČVMSO 8 (1891), 172.

⁵⁾ Četné příklady uvádí zejména Fritz Geschwendt, Altschlesien 8 (1939), 166—193.

Jos. Rusek:

Jak byl zničen most přes Bečvu.

(List z osecké kroniky.)

Před příchodem Rudé armády německé oddíly systematicky ničily náš veřejný majetek. Komunikační spoje byly podminovány a jiné přichystány pro vyhození. Hlavně to byly mosty přes řeky, dále mosty železniční i silniční, aby bylo zabráněno v rychlém postupu ruských vojsk.

Most přes řeku Bečvu v Oseku n. B., ten pevný a krásný železobetonový most, byl rovněž určen ke zničení. V každém pilíři připravili Němci tři díry pro nálože.

Abyste bylo zabráněno jeho zničení, rozhodla se odbojová skupina v Oseku nad Bečvou, že tyto díry zabetonuje, a to tak, aby je Němci nemohli znovu vysekat. Večer dne 4. května 1945 kolem 10. hodiny večerní skupina 10 mladíků a mužů z Oseka a Oldřichova začala svou práci. Byly roztaveny hlídky po obou stranách mostu. Již zatmelili dvě díry jednoho pilíře a pro další čtyři díry chyběl cement. Rozešli se hned a promočení se šli převléknout. Skupina Oldřichovských se znovu rozhodla obstarati cement. Mezi 11. a 12. hodinou noční byly znova hlídky, a to Jiří Knop, Oldřich Odstrčil a Stanislav Dlouhý. Josef Chrobák a Josef Odstrčil byli spuštěni po provaze dolů a zatmelili tři díry jednoho pilíře. Práce šla klidně; zbylo jim ještě trochu cementu, kterým chtěli zakrýtí poslední díru druhého pilíře. Dali své věci dohromady a čekali podle předem daného znamení, až je vytáhnou nahoru, aby se pak mohli spustit k tomu druhému pilíři. Najednou byli shora osvětleni kapesní svítilnou. Domnívali se, že na ně svítí, zda mají už všechno hotovo. Josef Chrobák myslel, že na něho svítí jeho spolupracovník Josef Odstrčil, ale ten řekl: »Já to nesvítím.« Podíval se tedy nahoru — a světlo se ukázalo opět. I zvolal: »Strýcu, je zle, na mostě jsou Němci.«

Co tedy podniknout? Vrhli se proto do rozvodněné řeky. Němci to zpozorovali, a proto je hledali světlem. Ale oba Oldřichovští plavali každý jiným směrem a šťastně se dostali na břeh u přejezdu k Oldřichovu. Šum hučící řeky a vítr i tma, to vše jim bránilo, že neviděli a neslyšeli, co se dělo na mostě. Domnívali se, že hlídky byly překvapeny,

ale že se zachránily útekem. Šli se domů převléknouti a vrátili se pro uschovaná kola v blízkosti mostu. Všude byl klid. Čekali do ranních hodin, ale hlídač se nedočkal.

Ráno šli opět k mostu; provaz visel na zábradlí roztržen a všechny věci byly na pilíři. Josef Chrobák zaslal tedy s Františkem Odstrčillem do Oseka pro zprávy.

Dověděli se, že němečtí vojáci ty hlídače, Jiřího Knopa, Oldřicha Odstrčila a Stanislava Dlouhého chytili, zavlékli do měšťanské školy v Oseku n. B. ke skupině německých vojáků a odtud ještě této noci do hospodářské školy v Lipníku n. B. k výslechu u jednotky SS. Jiří Knop se pokusil o útek, a byl na místě zastřelen. Další dva mládenci: Stanislav Dlouhý a Oldřich Odstrčil byli ustupujícími vojáky potom odvléčeni směrem na Olomouc, kde se stopa po nich ztratila. Jsou do dnešního dne neznámí.

Jiří Knop byl zakopán ve školní zahradě v Lipníku. A když přišla slavná ruská armáda, byl vykopán a jako hrdina s vojenskou poctou pohřben na oseckém hřbitově dne 11. května 1945. (Dle zprávy Josefa Chrobáka, rolníka z Oldřichova.)

Čest památce těchto mladých lidí, kteří položili život za osvobození vlasti!

Casně ráno dne 8. května 1945 ozval se strašný výbuch: to Němci vyhodili most přes Bečvu do povětří.

Jen část jeho od Oldřichova zůstala stát s nachýleným pilířem. Ostatní bylo všechno rozmetáno. Kusy betonu odhozeny byly daleko od mostu, tráva sežehnutá, stromy a keře olámany. Na blízkých domech rozmetány byly tašky na střeších.

Smutný byl pohled na toto dílo zkázy.

J. Jakeš:

Záhorská pastvíska.

(Pokračování.)

Rozděloval je potůček Čalubský na dvě nestejně části zvané Malá a Velká strana. Tam svině vůbec nesměly. Velká strana bývala zjara zahájena pro koně. Zapichaly se tam tyčky s vichy a bylo zahájeno. Když tráva odrostla, a to bývalo koncem dubna neb začátkem května, nastal ráj pro pohůnky.

Tehdy se na Záhoří chovalo mnoho koní, vesměs lehkého rázu. Koně byli největší pýchou sedláka, těm se věnovala všemožná péče. V každém pořádném gruntě byl dospělý pacholek a výrostek zvaný pohůnek. Dívky služebné bývaly rovněž dvě, to byl nepsaný zákon.

Přišel slavný den výhonu koní na pastvu. Pacholci i pohůneci pyšně jedou na vykartáčovaných kobykách na Obec. Hřibata poskakují vedle nich jako dovádíví psíci. Veselé řehtání vrací se ozvěnou od lesa. Koně se žádostivě pasou na mladé, svěží trávě. Chasa se nejdříve pustí do důležitého díla. Na obou potůčcích, Čalubském i na tom tekoucím z Podklíní, dělají stavy. Bude jich třeba na brodění a koupání koní. Pasou dlouho do noci, někteří zůstávají na pastvě po celou noc. Donesou z blízkého lesa suché haluzi a skládají ohně. Krásně se to sedí a vypráví za večera u ohně. Bělavé mlhy vystupují z potůčků a rozkládají se nad pastvinou. Zneklidněné čejky poletují nad ohni a ptají se: »Či jsi, či jsi?« Kdesi daleko na bažině se ozývá černý bukač dutým hlasem. Vše jest tak tajuplné, bukový les na Maleníku stojí jako černá zeď, na starých dubech na Podklíní houkají sovy zvučným melodickým hlasem. Hlupák jest, kdo líčí hrůzostrašně soví hlas — nebo neslyšel jak živ sovy houkatí!

Ovšem, že na pastvě tropí se také různé neplechky. Slepice v ten čas nápadně málo nesou, některé, a to pravidelně ty nejtlustší, záhadným způsobem zmizí. Vysvětlí se to obyčejně tak, že cikánky chodí kolem humen a slepice chytají. Slaniny a klobás na hambálcích nějak nápadně ubývá, ba i v uzených kýtách ukazují se hluboké zářezy; to nejspíš ti malí ogaři zkoušejí ostří nových křiváků. Selka se díví a díví, sedlák moudře pokyvuje hlavou, lišácky se usmívá tváří cele vyholenou a vzpomíná, jak to bývalo s nebožkou maměnkou, když on jezdíval na pastvu.

Podívejme se zatím na pohůnky, co tam pod lesem kutí. Podívíte se, jak jest takovým chlapcům kuchařské umění vrozeno. Nečetli sice nikdy kuchařskou knížku Dobromily Rettigové, kde stojí černé na bílém: »Vezme se vepřová kýta, naloží 14 dní do kyselého vína... vezme se telecí kýta...« Kozel ví, proč ta panička vždycky musela mít hned celou kýtu, jako by se menší kousek nedal uvařití,

neb upěci! To oni si dovedou jinak poraditi. Dva šklubou slepice, třetí krájí do vody v železném hrnci brambory. Slepice se vykuchá, hodí do hrnce, pec je z plochých kamenů, za chvíli polévka vře klokotem, přidá se trošku soli — vytáhnou se staré lžíce — a již se sřebe polévka, mastná jako olej, přímo z hrnce. U druhého ohně krájejí pořádný kus slaniny na kastrol, když se to začne škvířiti, pokrájí se do toho dlouhá klobása na kolečka, rozklupe půl kopy vajec, zamíchá vařečkou ustrouhanou z olšové haluze, posolí a jí. Naposled se masnota vytře kusem chlebové střídy a všichni si pochvalují. Na koření a vitaminy ani nevzpomněli.

Také jsem tak hodoval se strýcovým pohůnkem, ale to jsem se musel napřed zadušovati, že tetičce nic nepovím.

Jízda na koni byla pro nás chlapce rajskou blažeností. A jezdili jsme bez sedel, jako Tataři. Na jednu takovou jízdu mám vzpomínku, při které mi dosud mráz proběhne po zádech. U strýce Lesáka měli dvě krásné, lehké kobylinky. Stará byla bílá jako padlý sníh, mladá grošovatá, skoro černá. Tu starou jsem měl velmi rád a zdá se mi, že ona mne také. Jednou jeli jsme domů ještě za šera. Na staré já, na mladé můj bratránek Inocek. U pastýrny vybařl na nás černý, střapatý pes. Koně se splášili a pustili se přes Trávník prorytý několika hlubokými úvozy a nakonec ještě ráztokou potůčku. Při skoku přes první úvoz přeletěl bratranec koni přes hlavu a padl před něj. Kůň klesl na kolena, ale ihned se vzchopil a šlápl Inočkovi kopytem přímo na týl. Ach, jaký to byl zoufalý výkřik! Bleskem jsem se ohlédl a viděl, jak se bratranec krouťí na trávníku jako žížala. Pomoci jsem však nemohl.

(Pokračování.)

Záhorská kronika vychází každý měsíc mimo prázdniny. Vydává Okr. rada osvětová v Hranicích. Vedoucí redakce a odpovědný správce listu Antonín Frel v Dolním Újezdě u Lipníka n. Beč. Číslo poštovní spoř. Brno 116.900. — Používání novinových známek povoleno ředitelstvím pošt v Brně IA - 4-2370: 146.212. Dohlédací pošt. úřad Hranice I. Adresa redakce: Dol. Újezd u Lipníka n. Beč. Administrace: Hranice.

Tisk Moravskoslezské tiskárny, národní podnik, závod Přerov.

Ročně 10 čísel, roč. předplatné 30 Kčs.